

Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding
Wageningen

STREEKDORPEN EN LINTBEOUWING IN DE PROVINCIE GRONINGEN
INVENTARISATIE TOPOGRAFISCHE- EN BEVOLKINGSKENMERKEN

ir. J. Heester en ir. Th. Michels

BIBLIOTHEEK
STATISTIEKBOUW

Nota's van het Instituut zijn in principe interne communicatiemid-
delen, dus geen officiële publikaties.

Hun inhoud varieert sterk en kan zowel betrekking hebben op een
eenvoudige weergave van cijferreeksen, als op een concluderende
discussie van onderzoeksresultaten. In de meeste gevallen zullen
de conclusies echter van voorlopige aard zijn omdat het onderzoek
nog niet is afgesloten.

Bepaalde nota's komen niet voor verspreiding buiten het Instituut
in aanmerking.

Deze nota is tevens versche-
nen als deelrapport nr. 2
van het onderzoek Streek-
dorpen en Lintbebouwing in
de provincie Groningen

I N H O U D

	pag.
1. INLEIDING	1
2. OPZET VAN DE INVENTARISATIE	1
3. UITKOMSTEN	5
3.1. Topografische kenmerken	5
3.2. Bevolkingskenmerken	12
3.3. Woningkenmerken	16
4. LITERATUUR	17
BIJLAGEN: 1. Lijst van geïnventariseerde dorpen	
2. Lijst van definities en coderingen	
3. Voorbeeld inventarisatieformulier	

1. INLEIDING

Deze inventarisatie maakt deel uit van een studie van streekdorpen en lintbebouwingen in de provincie Groningen en betreft gegevens over topografie, bevolking en bewoning van de 96 in het onderzoek betrokken nederzettingen. Er wordt een beschrijving gegeven van de toestand omstreeks 1960 en die omstreeks 1970, alsmede van de ontwikkelingen in de tussenliggende periode.

De inventarisatie is opgezet zowel ten behoeve van een integrale beschrijving van het verschijnsel in de provincie Groningen, als ook ten behoeve van de keuze van z.g. voorbeelddorpen, waarin een aantal sociale, ruimtelijke en verkeerskundige aspecten nader wordt bestudeerd.

2. OPZET VAN DE INVENTARISATIE

Bij de selectie van de in dit onderzoek betrokken nederzettingen is uitgegaan van de lijst van dorpen uit de inventarisatie van streekdorpen in geheel Nederland in 1960 (MICHELS, 1972). Daarbij werd als criterium gehanteerd dat de nederzetting in zijn huidige verschijningsvorm langgerekt is en langer dan 5 hm. In de provincie Groningen voldeden hieraan toen 201 dorpen. Voor de keuze van de in het onderhavige onderzoek te inventariseren dorpen golden als criteria:

- een duidelijk langgerekte vorm
- een brutolengte groter dan 10 hm omstreeks 1970
- een inwonertal tussen 250 en 4000 in 1971
- de bij de Volkstellingen van 1960 en 1971 aangehouden CBS-telge-

bieden moeten samenvallen teneinde per dorp een vergelijking in de tijd mogelijk te maken.

Aldus resteerden 96 van de 201 streekdorpen. Deze 96 worden genoemd in bijlage 1, met de nummering van het onderzoek in 1960, alsmede de gemeente en het telgebied waarin het dorp in elk der beide jaren lag. Fig. 1 geeft de ligging van de 96 dorpen weer.

De ontstaansgeschiedenis van de dorpen (bijv. als ontginningsdorp of door aaneengroeien van kernen) is bij de keuze niet als criterium in beschouwing genomen. Hieraan is in de inventarisatiefase een aparte deelstudie in de hierboven genoemde 96 dorpen, gewijd, (zie deelrapport nr. 1) (VAN DER VEEN, 1976).

De gegevens welke zijn geïnventariseerd vallen uiteen in drie soorten, t.w. topografische kenmerken, bevolkingskenmerken en woningkenmerken. De wijze van verzamelen van elk van deze drie groepen wordt hieronder kort beschreven. Voor een uitvoerig overzicht van definities en opgenomen gegevens wordt verwezen naar bijlage 2. Hierin staan ook de op de inventarisatieformulieren gehanteerde coderingen vermeld. Een voorbeeld van het inventarisatieformulier is bijgevoegd als bijlage 3.

a. Topografische kenmerken

Bij de opzet van de gehele inventarisatie is getracht, zoveel mogelijk aan te sluiten bij de inventarisatie van 1960. Voor de topografische kenmerken zijn dan ook dezelfde definities gehanteerd. De volgende kenmerken zijn ontleend aan topografische kaarten schaal 1:25.000 in kleur, verkend tussen 1957 en 1962 voor wat betreft de toestand omstreeks 1960, en verkend tussen 1968 en 1972 voor wat betreft de toestand omstreeks 1970:

- situatieschets van bebouwing, wegen en waterlopen
- bruto dorpslengte langs de hoofdweg
- netto bebouwingslengte langs de hoofdweg
- aantal langswegen (hoofd- en parallelwegen)
- aantal bebouwde langswegen
- totale netto bebouwingslengte langs parallelwegen

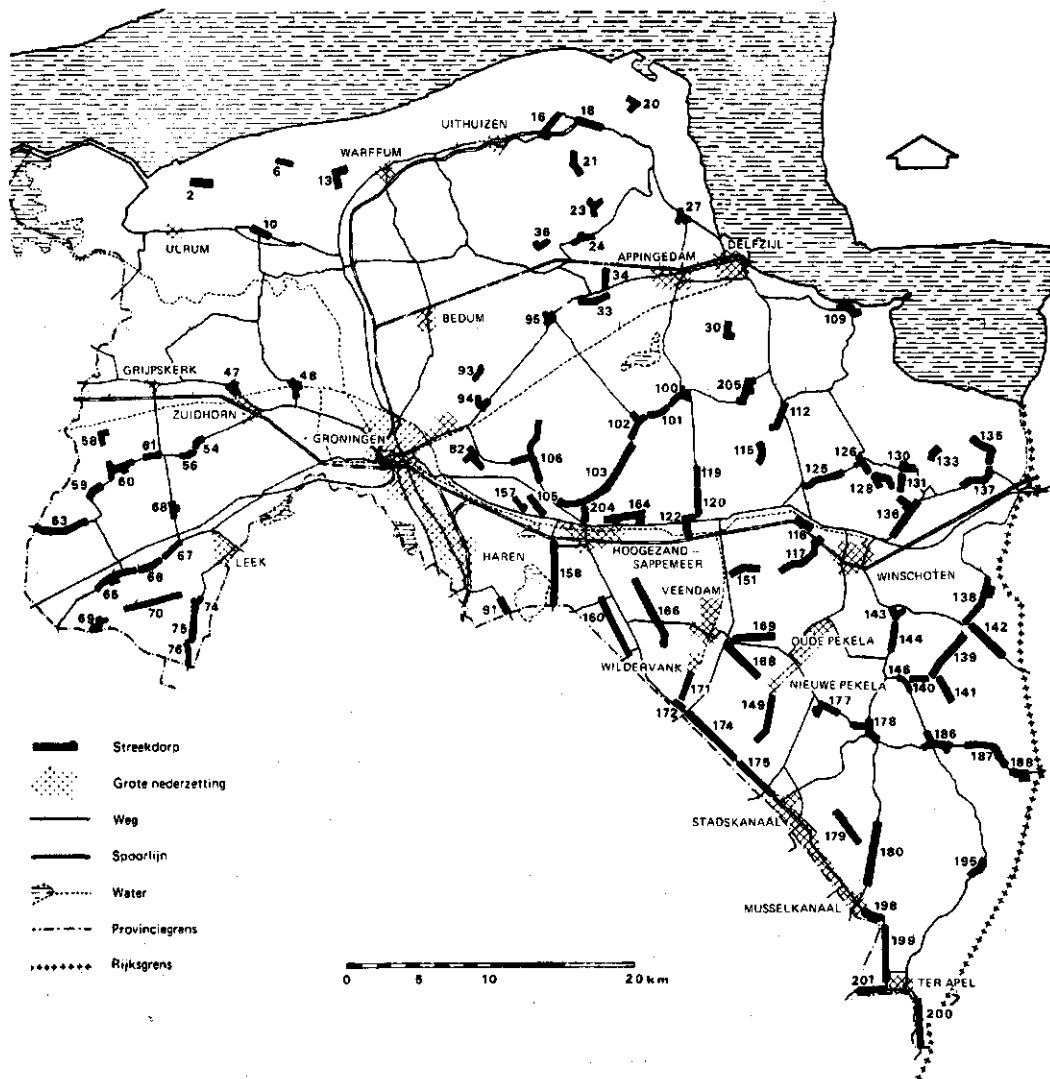

Fig. 1. Situering van de 96 streekdorpen en lintbebouwingen, opgenomen in de inventarisatie. De nummering correspondeert met die in bijlage 1

- aantal dwarswegen
- aantal doorgaande (interlokale) dwarswegen
- aantal bebouwde dwarswegen
- totale netto bebouwingslengte langs dwarswegen
- aantal en ligging van watergangen in langsrichting
- karakter en ligging van een ev. bebouwingkern
- bruto oppervlakte van de bebouwingkern
- tracé-eigenschappen van de hoofdweg binnen de bebouwde kom
- ruimtelijk-hiërarchische positie t.a.v. omliggende dorpen
- aantal en ligging van wegaansluitingen naar omliggende dorpen

b. Bevolkingskenmerken

De opzet van de inventarisatie van bevolkingskenmerken omvatte in principe de volgende gegevens, te ontleen aan de 13e Algemene Volkstelling 1960, (CBS 1964), en de 14e Algemene Volkstelling 1971 (CBS, 1975 e.v.).

- aantal inwoners naar geslacht
- leeftijdsopbouw mannelijke inwoners
- leeftijdsopbouw mannen grafisch vergeleken met die voor Nederland
- grijsheidscijfer mannelijke inwoners
- mannelijke beroepsbevolking naar bedrijfsklasse
- mannelijke hoofden van huishoudens naar sociale beroepsgroep
- totale beroepsbevolking (m+v) naar periode van vestiging

In tegenstelling tot wat redelijkerwijs mocht worden verwacht, waren bij de afsluiting van de inventarisatiefase van dit onderzoek (maart 1976) van de Volkstelling 1971 nog slechts de voorlopige uitkomsten beschikbaar. Dat betekent dat voor 1971 alleen kan worden beschikt over het aantal inwoners naar geslacht; alle overige gegevens per onderdeel van de gemeenten, zoals ze voor de onderhavige dorpen benodigd zijn, konden niet worden gebruikt bij de keuze van voorbeelddorpen t.b.v. de onderzoekfase.

De aantallen inwoners zijn in de Volkstellingsuitkomsten voor 1971 gepubliceerd in vijftallen nauwkeurig. In de kleinste dorpen

(250 inwoners) is daardoor de maximale onnauwkeurigheid ca. 1,5%.

c. Woningkenmerken

De opzet beoogt de verzameling van de volgende gegevens betreffende het woningbestand, voor beide jaren te ontleenen aan de Algemene Volkstellingen annex Woningtellingen:

- aantal woningen naar aard van gebruik
- aantal leegstaande woningen
- aantal woningen naar bouwjaar
- totaal aantal vertrekken in alle woningen (1960: alleen bewoonde woningen)

Uit de 14e Algemene Volkstelling 1971 was bij afsluiting van de inventarisatie alleen het totaal aantal woningen per dorp als voorlopige uitkomst bekend. Derhalve konden nog geen conclusies worden getrokken omtrent verschuivingen in gebruik, leegstand en kwaliteit van de woningen. Een en ander heeft de nodige beperkingen opgelegd aan opzet en uitvoering van de onderzoekfase van het Onderzoek 'Streekdorpen en Lintbebouwing in de Provincie Groningen'.

3. UITKOMSTEN

3.1. Topografische kenmerken

- Brutolengte en nettolengte

De brutolengte varieert van 11 hm (ondergrens) tot 73 hm (Slochteren-Kolham). De gemiddelde brutolengte van de dorpen in 1971 bedraagt 23,8 hm, de mediaan 20,5 hm. In slechts drie dorpen verschilt de brutolengte omstreeks 1960 met die in of omstreeks 1971. Bij twee dorpen (Ommelandervijk en Zuidwending) wordt dit veroorzaakt door wijziging van de CBS-telgebieden, in het derde dorp (Bareveld) betreft het nieuwbouw.

Er bestaat een duidelijk verband tussen de brutolengte en de nettolengte, hetgeen blijkt uit de volgende formule:

$$l_{\text{bruto}} = 0,98 l_{\text{netto}} + 3,08 \quad (r = 0,91)$$

Wordt bij de dorpen een indeling gemaakt naar brutolengte in 1971, dan blijkt dat de dorpen met de grootste brutolengte alleen in de zuidelijke delen van de provincie voorkomen en vooral in het zuidoostelijk deel (zie fig. 2).

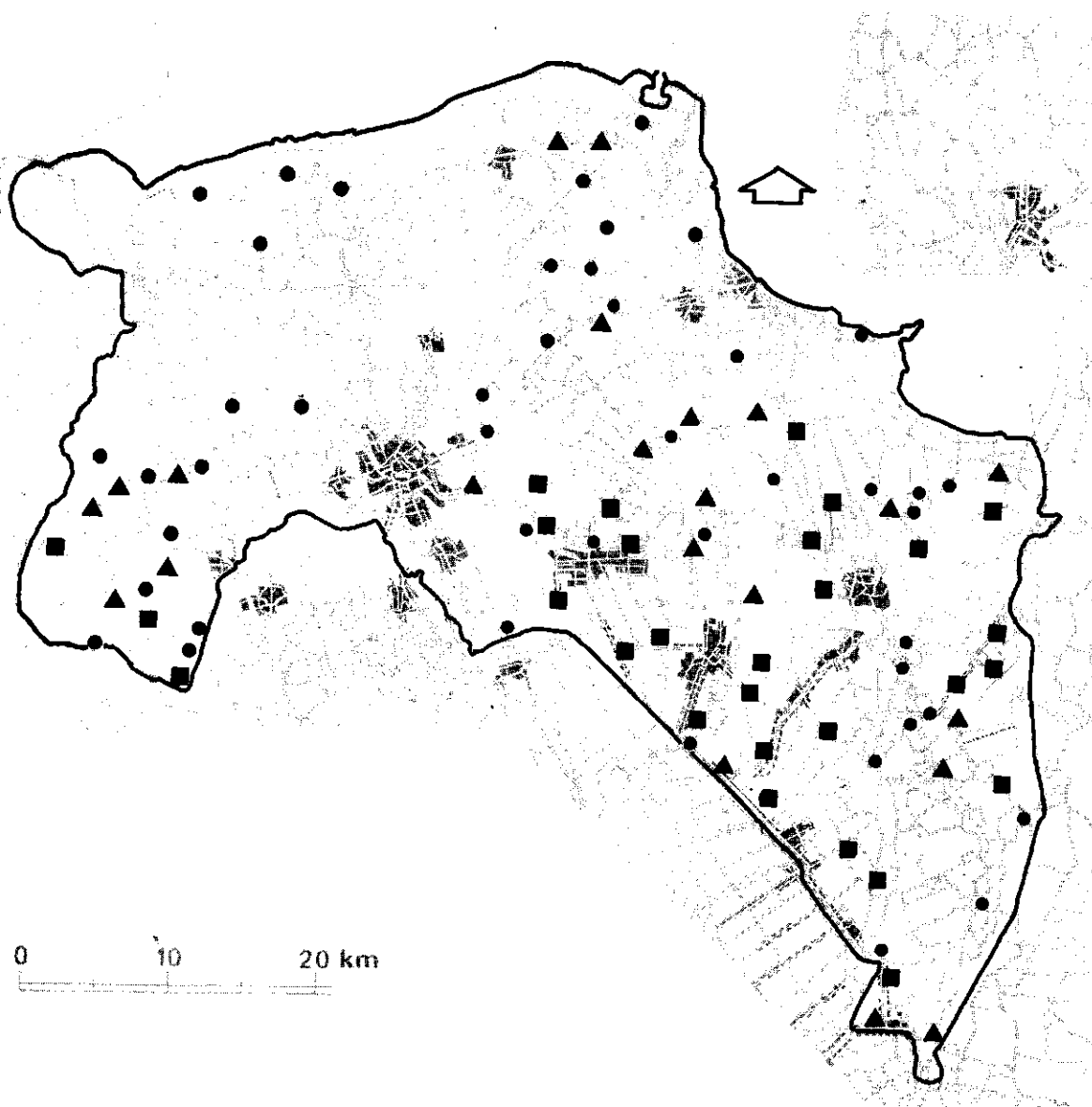

Fig. 2. Brutolengte van streekdorpen in Groningen omstreeks 1970

- 11 t/m 19 hm (46 dorpen)
- ▲ 20 t/m 28 hm (22 dorpen)
- meer dan 28 hm (28 dorpen)

- Parallelwegen en parallelbebouwing

Tabel 1. Enkele kenmerken van streekdorpen met parallelwegen in Groningen omstreeks 1960 en 1970

Jaar	Dorpen met parallelwegen	Dorpen met bebouwde parallelwegen	Gemiddelde bebouwingslengte langs parallelwegen	Nettolengte van dorpen met parallelbebouwing
1960	28	20	13,6 hm	17,9 hm
1970	37	25	11,9 hm	19,8 hm

Uit tabel 1 blijkt dat het aantal dorpen met parallelwegen sterk is toegenomen (omstreeks 1960 had 29% van de dorpen parallelwegen, omstreeks 1970 bedroeg dit percentage bijna 39%).

In de periode tussen 1960 en 1970 zijn in 13 dorpen één of meer parallelwegen aangelegd, terwijl in twee dorpen de parallelweg niet meer als zodanig bestaat. Dit laatste betreft Zevenhuizen, waar na demping van een watergang de twee wegen aan weerszijden hiervan als één weg zijn beschouwd; voorts Vledderveen, waar het gehele wegenpatroon in het kader van een ruilverkaveling is gewijzigd.

- Dwarswegen en dwarsbebouwing

Tabel 2. Aantal dwarswegen en onderlinge afstanden bij streekdorpen in Groningen omstreeks 1970

Bruto-lengte	Aantal dorpen	Gemiddeld aantal dwarswegen per dorp	Gemiddelde afstand tussen 2 dwarswegen
11 - 20 hm	48	2,7	5,3 hm
21 - 30 hm	23	3,5	7,1 hm
31 - 40 hm	13	3,9	9,1 hm
41 - 50 hm	8	4,3	10,0 hm
51 en meer	4	6,0	10,0 hm
Totaal	96	3,3	7,1 hm

In alle dorpen komen dwarswegen voor. In langere dorpen komen duidelijk meer dwarswegen voor, maar relatief neemt hun aantal af, dit wil zeggen de dwarswegen liggen hier verder uit elkaar (zie tabel 2).

Van de 3,3 dwarswegen welke gemiddeld per dorp voorkomen is er gemiddeld 1,1 bebouwd.

- Watergangen in parallelrichting

Omstreeks 1960 komt in 28 dorpen water voor in parallelrichting. Tussen 1960 en 1970 zijn er ten aanzien van dit aspect in zes dorpen veranderingen opgetreden, te weten in:

- Zevenhuizen - watergang gedeeltelijk gedempt
- Ommelanderswijk - watergang gedeeltelijk gedempt
- Zuidwending - watergang geheel gedempt
- Stadskanaal - één van de twee watergangen gedempt
- Vledderveen - beide watergangen gedempt
- Ter Apeldkanaal - watergang buiten het dorp gedempt

Fig. 3 geeft de geografische spreiding weer van die nederzettingen waar omstreeks 1960 en 1970 water in parallelrichting voorkomt. Uit de figuur blijkt dat vooral in de veenkoloniën water in parallelrichting voorkomt.

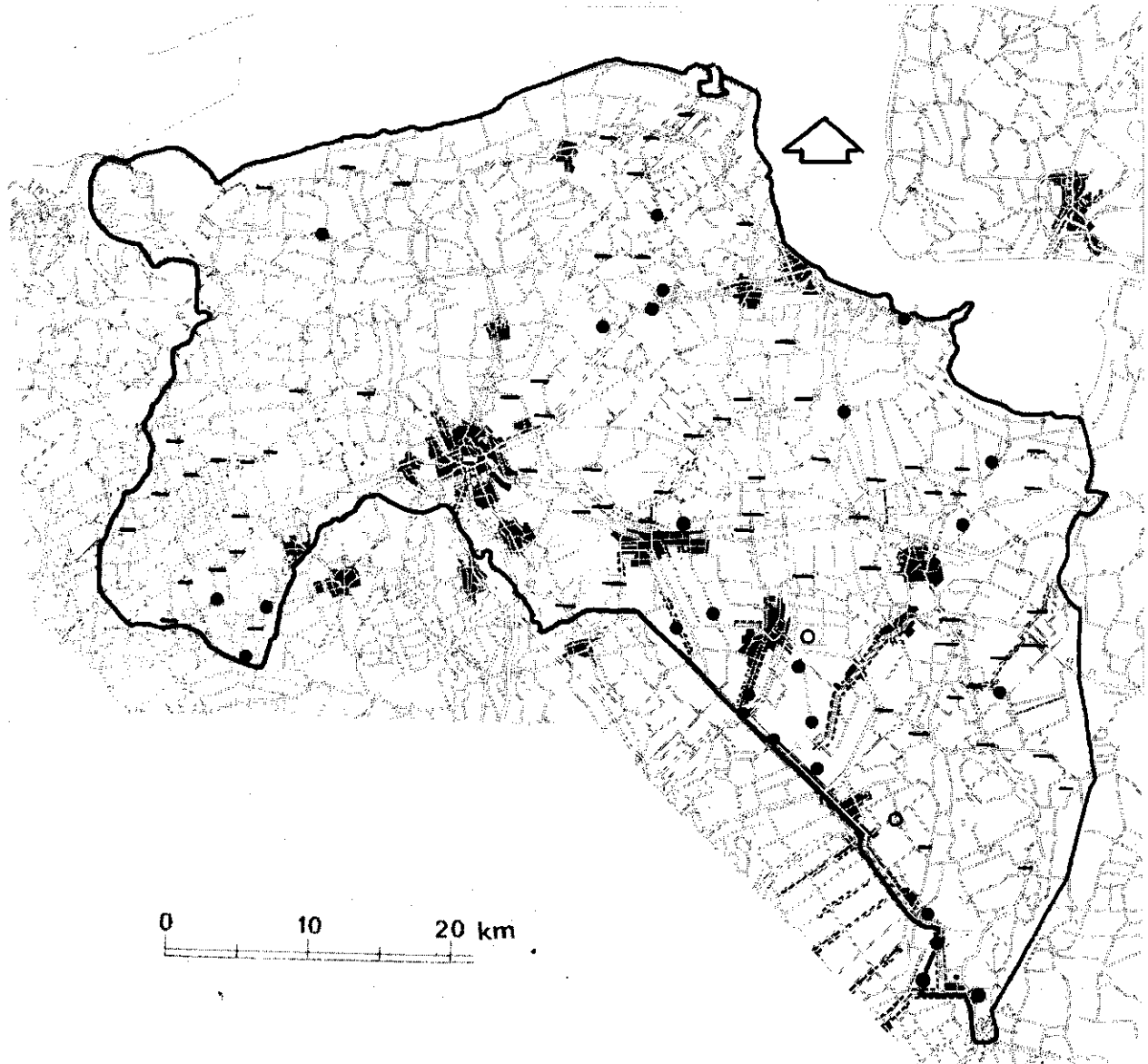

Fig. 3. Streekdorpen in Groningen met water in parallelrichting

- zowel omstreeks 1960 als omstreeks 1970 (26 dorpen)
- alleen omstreeks 1960 (2 dorpen)
- geen water in parallelrichting (68 dorpen)

- Kernvorming en kernoppervlakte

Ten aanzien van de kernvorming zijn in de periode tussen 1960 en 1970 nogal wat veranderingen opgetreden. Terwijl omstreeks 1960 nog 45 dorpen geen kern of aanzet daartoe hadden, bedroeg dit aantal omstreeks 1970 nog slechts 34. In totaal is in 42 dorpen de kern of kernaanzet groter geworden (zie tabel 3).

Tabel 3. Omvang en groei van kernen van streekdorpen in Groningen tussen 1960 en 1970

Omvang kern	Aantal dorpen omstreeks 1960	Groei tussen 1960 en 1971			Aantal dorpen omstreeks 1971
		geen groei	groei naar kernaanzet	groei naar kern	
geen kern	45	34	7	4	34
kernaanzet (1-4 ha)	29	13	8	8	28
kern (5 ha of meer)	22	7	-	15	34

Fig. 4 geeft de ruimtelijke spreiding weer van de dorpen welke omstreeks 1970 een kern hadden. De zwart gemaakte symbolen geven aan dat de kern sedert 1960 in omvang is toegenomen. Vooral in de veenkoloniën blijken weinig dorpen met een kern voor te komen.

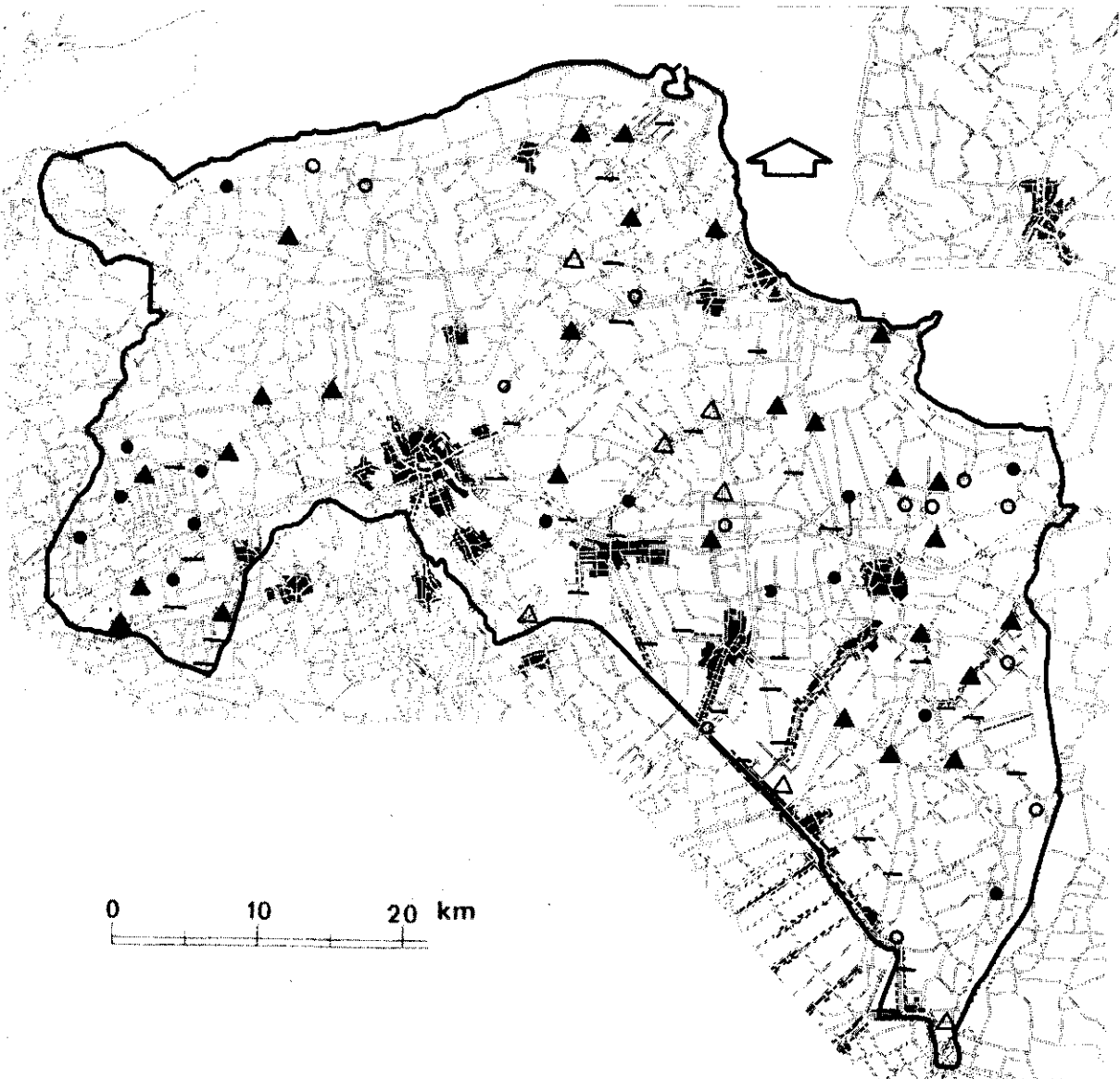

Fig. 4. Aanwezigheid en groei van kernen van streekdorpen in Groningen.

- geen kern in 1970 (34 dorpen)

kernaanzet (1-4 ha) in 1970

○ niet gegroeid tussen 1960 en 1970 (13 dorpen)

● wel gegroeid tussen 1960 en 1970 (15 dorpen)

kern (> 5 ha) in 1970

△ niet gegroeid tussen 1960 en 1970 (7 dorpen)

▲ wel gegroeid tussen 1960 en 1970 (27 dorpen)

3.2. B e v o l k i n g s k e n m e r k e n

- Bevolkingsomvang

De in het onderzoek betrokken streekdorpen bevatten tezamen ca. 18% van de bevolking in de provincie Groningen. Per dorp zijn de inwonertallen naar geslacht in 1960 en 1971 reeds uit de Volkstellingen bekend; fig. 5 toont de bevolkingsomvang van de dorpen op 28-2-1971. Tweederde van alle dorpen blijkt in dat jaar minder dan 1000 inwoners te bevatten.

Wat betreft de geografische spreiding van de dorpen valt op, dat het centrale en noordelijke deel van de provincie relatief weinig grotere dorpen bevat. Ditzelfde gold ook al in fig. 2 ten aanzien van de brutolengten der dorpen. Het is evenwel niet mogelijk gebleken een relatie aan te tonen tussen bevolkingsomvang en hoeveelheid bebouwing, uitgedrukt als de som van kernoppervlakte en lintlengten.

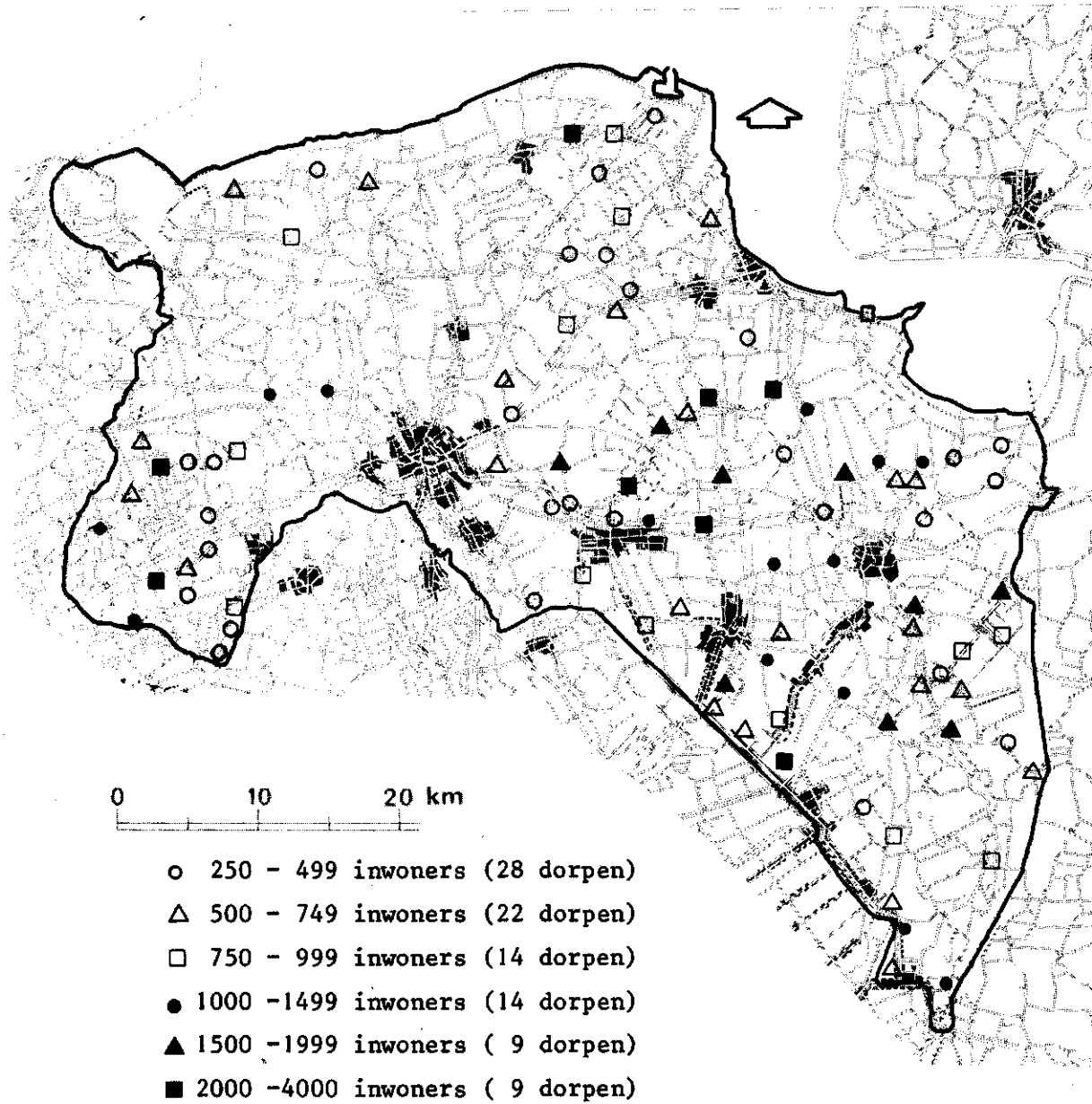

Fig. 5. De bevolkingssomvang van de 96 streekdorpen op 28-2-1971, ingedeeld in bevolkingsgrootteklassen

- Bevolkingsgroei

Fig. 6 toont per dorp de wijziging in de bevolkingsomvang tussen 1960 en 1971 en wel als percentage ten opzichte van het gemiddelde van beide jaren. Vooral zuidwest-Groningen valt op door betrekkelijk veel dorpen met aanzienlijke toename. Hier is veel verspreide bebouwing afgebroken; de vervangende nieuwbouw werd geconcentreerd in de kernen. Vergelijking van de figuren 5 en 6 leert, dat vooral in de kleinere dorpen bevolkingsafname optreedt en in de grotere bevolkingsgroei. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van tabel 4, waarin de totale bevolkingsgroei per grootteklasse is gegeven voor 1971 en 1975, beide ten opzichte van 1960. Met name voor de raming van de aantallen in 1975 blijkt duidelijk het verband tussen gemiddelde bevolkingsomvang en wijziging in deze omvang. Alleen de twee grootteklassen boven 1500 inwoners ondergaan gemiddeld een groei. Opmerkelijk is voorts, dat de totale bevolking van de 96 dorpen tussen 1960 en 1975 nagenoeg gelijk in omvang blijft.

Tabel 4. Totale bevolking van de 96 dorpen, gegroepeerd naar grootteklasse (per 28-2-1971) in 1960, 1971 en geraamd voor 1975, absoluut en procentueel (1960 = 100%) (Bron: PPD Groningen)

Grootteklasse (inw.)	Aantal dorpen	31-5-1960		28-2-1971		Raming 1975	
		absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
250- 499	28	11 280	100	10 310	91	9 850	87
500- 749	22	15 025	100	13 705	91	13 170	88
750- 999	14	11 960	100	11 720	98	11 730	98
1000-1499	14	17 070	100	16 550	97	16 650	98
1500-1999	9	15 485	100	15 385	99	16 000	103
≥2000	9	20 180	100	23 265	115	24 850	123
Totaal	96	91 000	100	90 935	100	91 350	100

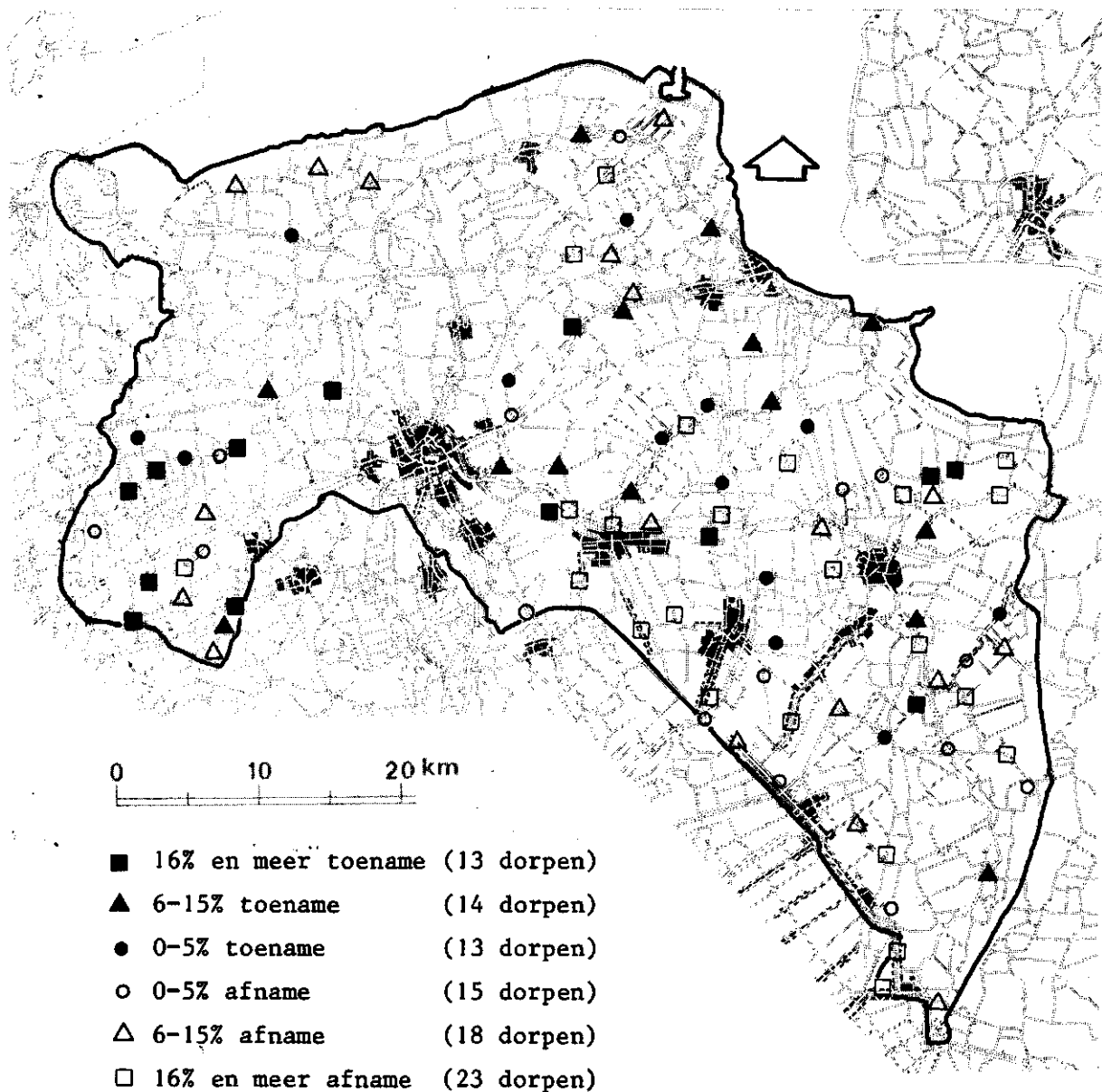

Fig. 6. Procentuele bevolkingstoename of -afname van de 96 dorpen tussen 31-5-1960 en 28-2-1971, ten opzichte van het gemiddelde van beide tijdstippen, dus

$$\frac{B_{71} - B_{60}}{\frac{B_{71} + B_{60}}{2}} \times 100$$

- Leeftijdsopbouw

De leeftijdsopbouw van de mannelijke inwoners per dorp is voor 1960 beschikbaar. Ten behoeve van een kwantitatieve vergelijking van de leeftijdsopbouw per dorp, onderling en met die van Nederland, is het z.g. grijsheidscijfer gehanteerd (zie bijl. 2). Dit is de verhouding tussen de mannen ouder dan 50 jaar en die van 20 tot en met 39 jaar, gedeeld door dezelfde verhouding voor geheel Nederland. Aldus geeft dit cijfer aan in hoeverre een dorp meer ($G > 1$) of minder ($G < 1$) vergrijsd is dan de Nederlandse bevolking als geheel.

Van alle 96 dorpen is G in slechts 12 dorpen kleiner dan 1. In het merendeel der dorpen ligt G eveneens boven de gemiddelde waarde voor de hele provincie ($\bar{G}_G = 1,20$), terwijl vooral in het noordelijke en oostelijke deel van de provincie veel dorpen boven de gemiddelde G -waarde van alle streekdorpen ($\bar{G}_D = 1,34$) liggen.

3.3. W o n i n g k e n m e r k e n

- Gemiddelde woningbezetting

Uit de Volkstelling 1971 is reeds beschikbaar de totale woningvoorraad per dorp, inclusief de leegstaande woningen. Als vergelijking van de ontwikkeling in de woningvoorraad en de bevolkingsontwikkeling is het verloop in de gemiddelde woningbezetting per dorp tussen 1960 en 1971 onderzocht, dus $b = \frac{\text{Bevolking}}{\text{Woningvoorraad}}$. Fig. 7 geeft een indruk van de spreiding in dit verloop voor de 96 dorpen. Dezelfde gemiddelde verhouding zakte voor Nederland van 4,06 naar 3,41 inw./woning en voor de provincie Groningen van 3,61 naar 3,21 inw./woning. Deze beide punten zijn in het diagram aangegeven met de bijbehorende helling als referentiekader.

De figuur toont dat de daling in de woningbezetting van de dorpen een aanzienlijke spreiding vertoont. Voorts blijkt dat in de meerderheid der dorpen deze daling achterblijft bij de gemiddelde daling van Groningen en Nederland. Als denkbare verklaringen hiervoor kunnen worden genoemd een tragere daling van de gemiddelde grootte der huishoudens, nieuwbouw van woningen welke door grotere

huishoudens worden betrokken en het teruglopen van de woningleegstand in de dorpen. Uitsluitel hierover kan andermaal pas worden verkregen na publikatie van de betreffende gegevens uit 1971.

Vooruitlopend hierop is het niettemin verleidelijk de genoemde spreiding in de woningbezetting te beschouwen als indicator voor de groei of afname in de woningleegstand. Fig. 8 illustreert echter dat ook de leeftijdsopbouw van de bevolking hierbij nog van invloed kan zijn. De figuur toont een vrij duidelijk negatief verband tussen de woningbezetting en het grijsheidscijfer per dorp, dat wil zeggen dat in het algemeen een lagere b gepaard gaat met een hogere G. Derhalve zou eerst de leeftijdsopbouw in 1971 per dorp bekend moeten zijn om, mede aan de hand van deze relatie, de woningbezetting als voornoemd te interpreteren.

4. LITERATUUR

CBS, 1964. Uitkomsten 13e Algemene Volkstelling, Voorburg.

CBS, 1975 e.v. Uitkomsten 14e Algemene Volkstelling annex Woningtelling, Voorburg.

MICHELS, Th., 1972. Een inventarisatie van streekdorpen in Nederland. Nota ICW 714, Wageningen.

VEEN, P.R. VAN DER, 1976. Streekdorpen en lintbebouwing in de provincie Groningen. Deelrapport nr. 1. De ontstaansgeschiedenis van streekdorpen en lintbebouwing, Groningen.

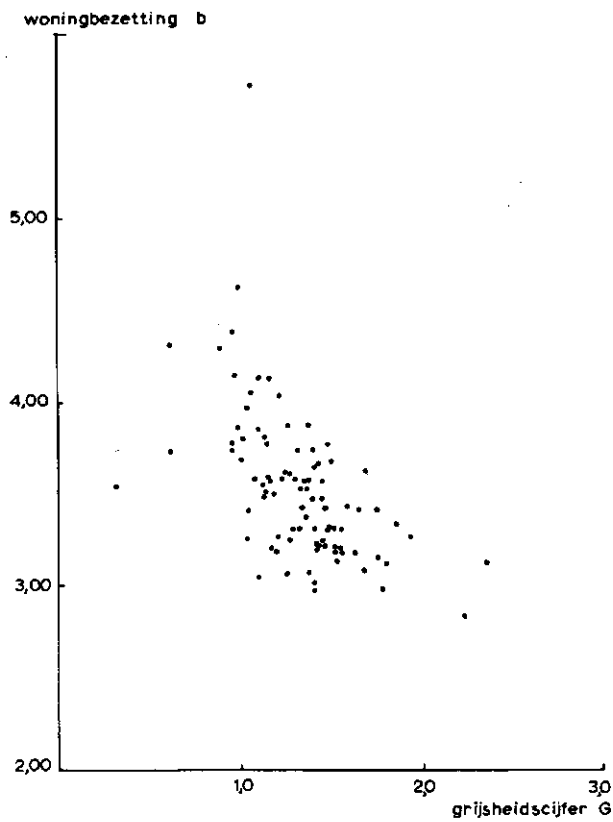

Fig. 7. Verband tussen de gemiddelde woningbezettingen in 1960 en 1971 voor 96 streekdorpen

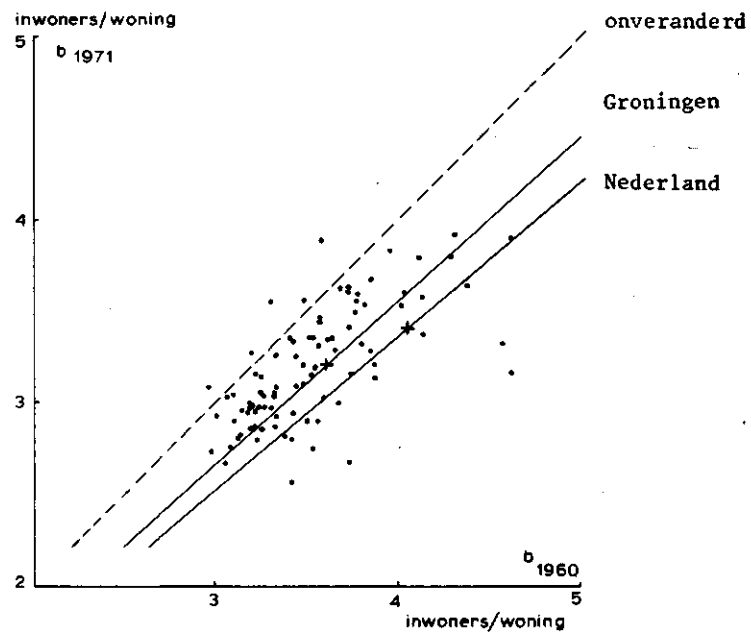

Fig. 8. Verband tussen het grijsheidscijfer G en de woningbezetting b voor 96 dorpen in 1960

DEFINITIEVE LIJST VAN NEDERZETTINGEN
STREEKDORPEN ONDERZOEK
PROVINCIE GRONINGEN

NEDERZETTING

CBS-GEBIED(EN) '60

CBS-GEBIED(EN) '71

2 Hornhuizen-Kruisweg	Kloosterburen 01 + 02	Kloosterburen 01 + 02
6 Pieterburen	Eenrum 01	Eenrum 01
10 Wehe - den Hoorn	Leens 00 + 05	Leens 00 + 05
13 Den Andel	Baflo 01	Baflo 01
16 Uithuizermeeden-Hefswal	Uithuizermeeden 00 + 05	Uithuizermeeden 00 + 05
18 Roodeschool	Uithuizermeeden 02 + 04	Uithuizermeeden 02 + 04
20 Oudeschip	Uithuizermeeden 06	Uithuizermeeden 06
21 Oosternieland - Zijldijk	Uithuizermeeden 01 + 't Zandt 02	Uithuizermeeden 01 + 't Zandt 02
23 't Zandt	't Zandt 00	't Zandt 00
24 Zeerijp	't Zandt 01	't Zandt 01
27 Holwierde	Bierum 02	Bierum 02
30 Meedhuizen	Delfzijl 13	Delfzijl 13
33 Garrelsweer- Wirdumerdraai	Loppersum 01 + 03	Loppersum 01 + 03
34 Wirdum	Loppersum 02	Loppersum 02
36 Westeremden	Stedum 01	Stedum 01
47 Noordhorn	Zuidhorn 01	Zuidhorn 01
48 Aduard	Aduard 00	Aduard 00
54 Niekerk	Oldekerk 00	Oldekerk 00
56 Oldekerk	Oldekerk 01 + 03	Oldekerk 01
58 Lutjegast	Grootegast 10	Grootegast 10
59 Doezum	Grootegast 01	Grootegast 01
60 Grootegast	Grootegast 00	Grootegast 00
61 Sebaldeburen	Grootegast 02	Grootegast 02
63 Opende	Grootegast 03	Grootegast 20 + 22
65 Marum	Marum 00 + 01	Marum 00
66 Nuis	Marum 02	Marum 02
67 Niebert	Marum 03	Marum 03
68 Boerakker	Marum 04 + Leek 21	Marum 04 + Leek 21
69 De Wilp	Marum 10	Marum 10
70 Jonkersvaart- Wilpstervaart	Marum 11 + 14	Marum 11 + 14
74 Zevenhuizen	Leek 10	Leek 10
75 Boerenstreek	Leek 14	Leek 14
76 De Haspel	Leek 11	Leek 11
82 Engelbert	Noorddijk 10 + 16	Groningen 54
91 Noordlaren	Haren 20	Haren 10

NEDERZETTING	CBS-GEBIED(EN) '60	CBS-GEBIED(EN) '71
93 Thesinge	Ten Boer 02	Ten Boer 02
94 Garmerwolde	Ten Boer 01	Ten Boer 01
95 Ten Post	Ten Boer 10	Ten Boer 10
100 Siddeburen	Slochteren 20	Slochteren 20
101 Hellingum	Slochteren 11	Slochteren 11
102 Schildwolde	Slochteren 10 + 12	Slochteren 10 + 12
103 Slochteren-Kolham	Slochteren 00 + 01	Slochteren 00 + 01 + 06
105 Borgweg	Slochteren 34 + Hoogezand-S.31	Slochteren 34 + Hoogezand-S. 31
106 Scharmer- Harkstede-Hamweg	Slochteren 30 + 31 + 32	Slochteren 30 + 31 + 32
109 Termunten- Termunterzijl	Termunten 01 + 02	Termunten 01 + 02
112 Nieuwolda-Westeind	Nieuwolda 00 + 01 + 04	Nieuwolda 00 + 04
115 Nieuw Scheemda	Scheemda 20	Scheemda 20
116 Eexta-Zuid	Scheemda 03	Scheemda 03
117 Westerlee-Heerenweg	Scheemda 10 +12	Scheemda 10
119 Noordbroek	Noordbroek 00	Oosterbroek 10
120 Uiterburen	Zuidbroek 01	Oosterbroek 01
122 Zuidbroek-Heilige Laan	Zuidbroek 00 + 02	Oosterbroek 00 + 02
125 Midwolda-Zuiderpolder	Midwolda 00 + 02	Midwolda 00 + 02
126 Oostwold	Midwolda 01	Midwolda 01
128 Kromme Elleboog	Midwolda 12 + Finsterwolde 03	Midwolda 04 + Finsterwolde 03
130 Finsterwolde	Finsterwolde 00	Finsterwolde 00
131 Weg n.d. Hardenberg	Finsterwolde 01	Finsterwolde 01
133 Ganzendijk	Finsterwolde 05	Finsterwolde 05
135 Kostverloren- Oudedijk-Drieborg	Finsterwolde 07 + Beerta 02	Finsterwolde 07 + Beerta 02
136 Beerta	Beerta 00	Beerta 00
137 Nieuw Beerta	Beerta 01	Beerta 01
138 Bellingwolde	Bellingwolde 00	Bellingwedde 00
139 Vriescheloo	Bellingwolde 01 + 04	Bellingwedde 01 + 04
140 Wedderheide	Wedde 11	Bellingwedde 23
141 Veelerveen	Bellingwolde 20 + Vlagtwedde 23	Bellingwedde 10
142 Bovenstreek- Rhederbrug	Bellingwolde 02 + 21	Bellingwedde 02 + 11
143 Blijham	Wedde 00	Bellingwedde 20

144 Morige	Wedde 03	Bellingwedde 21
146 Wedde	Wedde 10	Bellingwedde 22
149 Nieuwe Pekela-Zuid (Pek.hoofddiep+zuider- kolonie)	Nieuwe Pekela 02+06	Nieuwe Pekela 02 + 06
151 Meeden	Meeden 00	Meeden 00
157 Westebroek	Hoogezand-S. 30	Hoogezand-S. 30
158 Kropswolde-Wolfsbarg	Hoogezand-S. 11 + 12	Hoogezand-S. 11 + 12
160 Kiel-Windeweer	Hoogezand-S. 10 + 14	Hoogezand-S. 10 + 14
164 Achterdiep	Hoogezand-S. 21	Hoogezand-S. 21
166 Borgercompagnie	Muntendam 04 + Veendam 05 + Wildervank 03	Muntendam 04 + Veendam 10
168 Ommelandervijk	Veendam 10	Veendam 11
169 Zuid-Wending	Veendam 11	Veendam 12
171 Wildervank-Zuid	Wildervank 04	Veendam 21
172 Bareveld	Wildervank 01 + 05	Veendam 22
174 Nieuwediep	Wildervank 11	Stadskanaal 11
175 Stadskanaal	Wildervank 10	Stadskanaal 10
177 Tange-Alteveer	Onstwedde 20 + Nieuwe Pekela 04	Stadskanaal 25 + Nieuwe Pekela 04
178 Onstwedde	Onstwedde 10	Stadskanaal 20
179 Vledderveen	Onstwedde 33	Stadskanaal 33
180 Mussel	Onstwedde 30	Stadskanaal 30
186 Vlagtwedde	Vlagtwedde 10	Vlagtwedde 10
187 Stakenborg-Weite	Vlagtwedde 22 + 24	Vlagtwedde 22 + 24
188 Bourtange	Vlagtwedde 20	Vlagtwedde 20
195 Selligen	Vlagtwedde 00	Vlagtwedde 00
198 Jipsingboermussel	Vlagtwedde 44	Vlagtwedde 44
199 Ter Apelkanaal	Vlagtwedde 42	Vlagtwedde 42
200 Munnekemoer-Barnflair- Burg. Beinsdorp	Vlagtwedde 41 + 45 + 46	Vlagtwedde 41 + 45 + 46
201 Weerdingermond	Vlagtwedde 43	Vlagtwedde 43
204 Knijpslaan	Slochteren 04	Slochteren 04
205 Wagenborgen	Termunten 05	Termunten 05

INVENTARISATIE STREEKDORPEN PROVINCIE GRONINGEN 1975

Lijst van definities en coderingen, zoals gebruikt
bij de inventarisatie

DEFINITIES

1. Langgerekte nederzetting

Een nederzetting met een totale lengte tussen de uiterste bebouwingselementen groter dan 5 hm, en die duidelijk lang gerekt van vorm is.

(voor de definitie van nederzetting wordt de CBS-norm aangehouden)

2. Weg

Een weg die op de topografische kaart 1 : 25 000 als verhard (rood of oranje) of semi-verhard (rood-wit of oranje-wit geblokt) staat aangegeven.

3. Hoofdweg

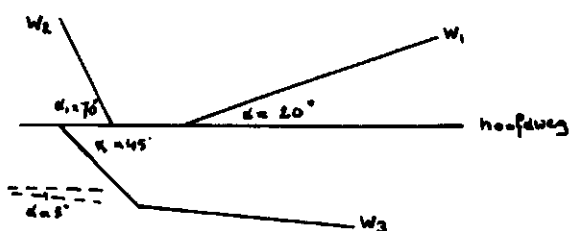
De belangrijkste weg in een nederzetting in de lengterichting van die nederzetting.

4. Watergang

Een waterloop die op de topografische kaart 1 : 25 000 met 2 (evenwijdige) lijnen staat aangegeven.

5. Parallel/langsrichting/lengterichting

een hoek $\alpha < 30^\circ$ makend met de hoofdrichting van de nederzetting

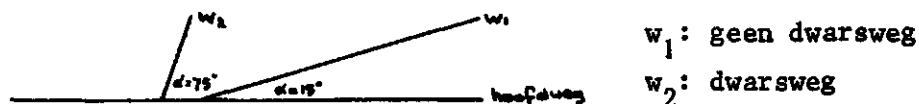
w_1 : parallelweg

w_2 : geen parallelweg

w_3 : vanaf knik parallelweg

6. Dwars

een hoek $\alpha > 30^\circ$ makend met de hoofdrichting van de nederzetting

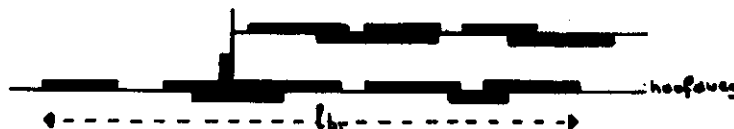
7. L = nederzettingslengte

De maximale lengte van een nederzetting (volgens CBS-normen) gemeten in de richting van de nederzetting tussen de uiterste bebouwde percelen

8. l_{br} = brutolengte

De lengte van de hoofdweg tussen de uiterste bebouwde percelen langs deze weg

9. l_n = nettolengte

De lengte waarover langs de hoofdweg aan tenminste één zijde bebouwde percelen liggen

N.B: de 'gaten' moeten voldoen aan de volgende eisen:

- 1) langer dan $2\frac{1}{2}$ hm
- 2) bebouwingsdichtheid ≤ 0.4 element per hm

10. Streekbebouwing

Een bebouwing bestaande uit tenminste 5 elementen met een dichtheid groter dan 2 elementen per hm

11. Verspreide bebouwing

Een bebouwing bestaande uit tenminste 5 elementen met een dichtheid tussen 0.4 en 2 elementen per hm

12. Bebouwingsstrook

Een enkelvoudige bebouwingsreeks bestaande uit tenminste 5 elementen met een dichtheid groter dan 0.4 elementen per hm

13. Dichtheid

Totaal aantal bebouwingselementen (= woningen, boerderijen, winkels, werkplaatsen enz.) per hm bebouwingsstrook

N.B.: voor de bebouwingsdichtheid van een weg worden voor het bepalen van het aantal elementen de elementen aan beide zijden van de weg geteld

14. Parallelweg

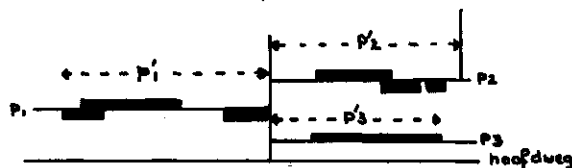
Weg in de lengterichting van de nederzetting, met uitzondering van de hoofdweg

15. Dwarsweg

Weg dwars op de lengterichting van een nederzetting, niet uitsluitend deel uitmakend van de kern

16. p' = parallelweglengte

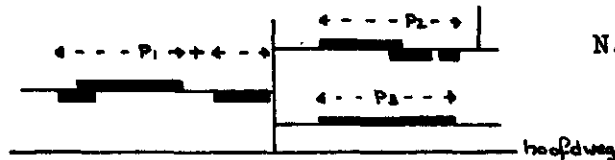
De lengte langs een parallelweg tussen het aansluitingspunt en het uiterste bebouwde perceel of het aansluitingspunt van een dwarsweg, of voor een naar twee zijden doorlopende parallelweg de lengte langs een parallelweg tussen de uiterste bebouwde percelen

N.B.: het (de) uiterste bebouwde perceel (percelen) moet(en) voldoen aan definitie 10 of 11

17. p = parallelweg bebouwingslengte

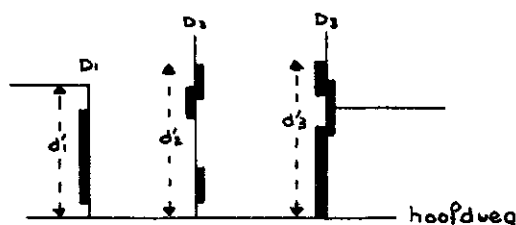
De lengte langs een parallelweg van de streekbebouwing langs die weg, gemeten volgens de normen van nettolengte (definitie 9)

N.B.: de bebouwing moet voldoen aan definitie 10

18. d' = dwarsweglengte

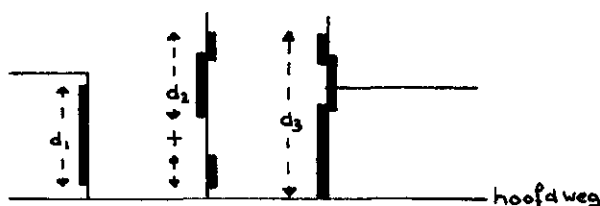
De lengte langs een dwarsweg tussen het uiterste bebouwde perceel of de verste parallelweg en het aansluitingspunt

N.B.: het uiterste bebouwde perceel moet voldoen aan definitie 10 of 11

19. d = dwarswegbebouwingslengte

De lengte langs een dwarsweg van de streekbebouwing langs die weg, gemeten volgens de normen van nettolengte (definitie 9)

N.B.: de bebouwing moet voldoen aan definitie 10

20. Doorgaande dwarsweg

Verharde dwarsweg (rood of oranje op topografische kaart 1 : 25 000) die een ontsluitingsfunctie heeft voor de nederzetting ten opzichte van andere nederzettingen, ongeacht de afstand tot deze nederzetting

21. Kern

Een concentratie van bebouwing met een oppervlak (F) groter dan 5 ha

22. Aanzet van een kern

Een concentratie van bebouwing met een oppervlak kleiner dan 5 ha, maar die de ontwikkeling vormt van een kern of een vanouds bestaand centrum is

23. Aansluiting op deze nederzetting

Een aansluiting wordt gezien als binnen 10 hm van het uiterste bebouwde perceel van een nederzetting het uiterste bebouwde perceel van een andere nederzetting (CBS-buurt) ligt.

N.B.: De afstand wordt gemeten langs een wegverbinding

24. Ruimtelijke zelfstandigheid

De mate waarin een nederzetting een zelfstandig geheel vormt, of de functie die een nederzetting in een groep van nederzettingen inneemt

25. Beroepsbevolking

Tot de beroepsbevolking worden gerekend:

in 1960: iedereen die in loondienst is > 15 uur/week

en alle bedrijfshoofden

en werkelozen, kortdurig zieken, part-time krachten > 15 uur/week

(studenten, gepensioneerden)

in 1971: iedereen die 14 jaar en ouder is en die in loondienst is > 15 uur/week

of bedrijfshoofd is

of meewerkend gezinslid is > 15 uur/week

verder dienstplichtigen, werkelozen, schoolverlaters, werkzoekenden en arbeiders op een sociale werkplaats

26. Hoofd van huishouden

Een huishouden is een groep (van tenminste twee) met elkaar in huiselijk verkeer levende personen, onafhankelijk van het feit of binnen deze groep wel of geen familierelatie bestaat. Het hoofd van een huishouden is degene die door de leden van dat huishouden als zodanig gezien wordt

CODERINGEN

TOPOGRAFIE

nummer

c: het nummer waaronder de nederzetting in de inventarisatie 1965 geregistreerd is

bruto lengte hoofdweg

definitie 8

c: l_{br} in hm

netto lengte hoofdweg

definitie 9

c: l_n in hm

langs-wegen totaal (h + p)

definities 3 en 14

als $p' < 1/4 l_{br}$ geldt de weg niet als parallelweg

als $1/4 l_{br} < p' < 3/4 l_{br}$ geldt de weg als gedeeltelijke parallelweg

als $p' > 3/4 l_{br}$ geldt de weg als volledige parallelweg

N.B.: De hoofdweg wordt meegeteld

c:	volledig	gedeeltelijk
0 =	0	0
1 =	1	0
2 =	2	0
3 =	1	1
4 =	1	2
5 =	2	1
6 =	2	2 of 3
7 =	1	3
8 =	3	-

9 = twee of meer op onderlinge afstand > 5 hm (< 1 km, binnen buurtgrenzen)

langs-wegen bebouwd

definities 3, 10 en 14

per weg moet p (definitie 17) groter dan 5 hm zijn

N.B.: De hoofdweg wordt meegeteld

c: 0 = geen weg

1 = een weg met streekbebouwing

2-7 = twee - zeven wegen met streekbebouwing

8 = twee wegen met streekbebouwing op onderlinge afstand groter dan 5 hm

9 = drie wegen met streekbebouwing waarvan één op afstand groter dan 5 hm

Σp (= totale bebouwing langs parallelwegen)

definitie 17

N.B.: De hoofdweg wordt niet meegeteld

c: Σp in hm

dwarswegen totaal

definitie 15

Als een weg dood loopt en d' (definitie 18) is kleiner dan $2\frac{1}{2}$ hm wordt deze weg niet als dwarsweg meegeteld

N.B.: Twee tegenover elkaar liggende dwarswegen gelden als 2 aparte dwarswegen

c: aantal dwarswegen

dwarswegen doorgaand

definitie 20

Twee doorgaande dwarswegen op een onderlinge afstand kleiner dan 10 hm, die op elkaar of in dezelfde nederzetting uitkomen, worden samen als een doorgaande dwarsweg geteld.

Autosnelwegen worden niet als doorgaande dwarswegen geteld.

Als de hoofdweg dood loopt op een dwarsweg wordt een doorgaande poot van deze dwarsweg als hoofdweg gezien.

c: aantal doorgaande dwarswegen

dwarswegen bebouwd

definities 10 en 15

per weg moet d (definitie 19) groter dan $2\frac{1}{2}$ hm zijn

c: het aantal bebouwde dwarswegen

$\sum d$ (= totale bebouwing langs dwarswegen)

definitie 19

c: $\sum d$ in hm

watergangen parallel

definitie 4

Er wordt onderscheid gemaakt tussen watergangen op afstand ≤ 1 hm van de nederzetting en watergangen tussen 1 en 5 hm

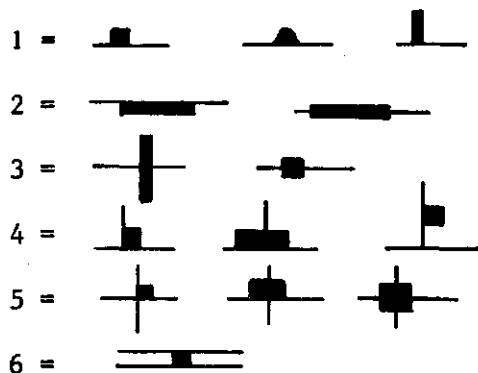
c:	≤ 1 hm	1-5 hm
0 =	0	0
1 =	1	0
2 =	2	0
3 =	3	0
4 =	0	1
5 =	0	2
6 =	1	1
7 =	2	1
8 =	1	2
9 =	0	3

of totaal meer dan 3

kernvorming

definities 21 en 22

c: 0 = geen kern

9 = aanzet van een kern

F (= oppervlak van de kern of kern in aanzet)

definitie 21 en 22

c: F in ha

tracé

De hoofdrichting van de nederzetting binnen de bebouwde kom

c: 0 = recht

1 = flauw gebogen

2 = bochtig

3 = kronkelig

4 = verspringend (, boogvormig of met een hoek $<150^\circ$

5 = met een hoek $>150^\circ$

6 = een combinatie van 2, 3, 4 en/of 5

ruimtelijke zelfstandigheid

definitie 24

c: 0 = geheel zelfstandig

1 = hoofddeelte van een (reeks van) nederzetting(en)

2 = gelijkwaardig deel van een (reeks van) nederzetting(en)

3 = ondergeschikt deel van een (reeks van) nederzetting(en)

wegverbindingen (= aansluitingen)

definitie 23

c: 0 = geen aansluitingen

5 = 3 aansluitingen

6 = 4 aansluitingen

WONINGEN

woningen

1) woningen zonder bedrijf

c: 1960 bewoond

1971 totaal

2) boerderij of tuinderswoning

c: 1960 bewoond

1971 totaal

3) overige woningen

c: 1960 overige woningen met bedrijf, bewoond
noodwoningen, bewoond

1971 overige woningen met bedrijf, totaal
onbewoonbaar verklaarde woningen, totaal
andere bewoonde ruimten

leegstand

c: 1960 en 1971: totaal aantal leegstaande woningen

bouwjaar

1) voor 1946

c: 1960 - aantal woningen gebouwd voor 1946, bewoond

1971 - aantal woningen gebouwd voor 1945, totaal

2) 1946-1960

c: 1960 - aantal woningen gebouwd van 1946 t/m 1960, bewoond

1971 - aantal woningen gebouwd van 1945 t/m 1959, totaal

3) na 1960

c: 1971 - aantal woningen gebouwd vanaf 1960, totaal

aantal vertrekken

c: 1960 - totaal aantal vertrekken in bewoonde woningen

1971 - totaal aantal vertrekken in alle woningen

uitgerekend met de formule

$$1,9 \times (a_1 \text{ of } 2) + 3 \times (a_3) + 4 \times (a_4) + 5 \times (a_5) + 6,7 \times (a_{6+})$$

N.B.: De keuken geldt als vertrek!

BEVOLKING

aantal inwoners

1) mannen

2) vrouwen

c: 1960 en 1971: totale bevolking

leeftijdsopbouw mannen

c: 1960 en 1971: mm1. bevolking in leeftijdsklassen

N.B.: let op verschillen tussen de klassegrenzen van de jongste twee klassen

beroepsbevolking mannen

definitie 25

1) land- en tuinbouw, jacht en visserij

2) nijverheid, industrie, openbare nutsbedrijven, bouwwereld, delfstoffenwinning

3) handel en verkeer, banken, verzekeringen, horeca enz.

c: aantallen in deze sectoren werkzaam in 1960 en 1971

hoofden van huishoudens naar sociale beroepsgroep

definitie 26

N.B.: alleen mannen

c: aantallen tot de verschillende sectoren behorende hoofden van huishoudens

beroepsbevolking totaal naar afstand tot werkadres

definitie 25

N.B.: mannen en vrouwen

c: aantallen tot de verschillende groepen behorende leden van de beroepsbevolking

beroepsbevolking totaal naar periode van vestiging

definitie 25

N.B.: mannen en vrouwen

c: aantallen tot de verschillende categorieën behorende leden van de beroepsbevolking

NIET GECODEERDE GEGEVENS

nederzetting - de naam waaronder de nederzetting voorkomt in de CBS-volkstellersgegevens

top. kaart 1 : 25 000 - het (de) bladnummer(s) van de topografische kaart 1 : 25 000 waarop deze nederzetting te vinden is

gemeente + buurt 1960 - de gemeente(n) waarin de nederzetting ligt met het (de) buurtnummer(s) waaronder de nederzetting voorkomt in de CBS-volkstellingsgegevens

gemeente + buurt 1971 - indien de gemeente, het buurtnummer of de gebiedsgrens afwijkt van de gegevens uit 1960, zijn hier de wijzigingen opgenomen in deze gegevens

situatieschets 19.. - ingevuld wordt het jaar van verkennen of laatste herziening van het blad van de topografische kaart 1 : 50 000
Op de schets zijn aangegeven wegen (definitie 2, rood), streekbebouwing (definitie 10, zwart), watergangen (definitie 4, blauw) en de gebiedsgrens (CBS-grens, groen gestippeld)

piramides bevolking - op het formulier is voorgedrukt de bevolkingsverdeling van Nederland over de verschillende leeftijdsklassen. Eroverheen wordt de verdeling voor de nederzetting getekend. (in verband met andere gegevens: alleen mannen)

G = _____

G is een grijsheidscijfer. Het drukt uit in hoeverre de nederzetting meer of minder vergrijsd is dan de Nederlandse bevolking in zijn geheel. Hiervoor is de volgende formule gebruikt:

$$G = \frac{\frac{(\sum 50+)_{\text{D}}}{(\sum 20-39)_{\text{D}}}}{\frac{(\sum 50+)_{\text{N}}}{(\sum 20-39)_{\text{N}}}}$$

waarin: G = grijsheidscijfer

$(\sum 50+)_{\text{D}}$ = het aantal mannen van 50 jaar en ouder in de nederzetting
 $(\sum 20-39)_{\text{D}}$ = het aantal mannen van 20 tot 39 jaar in de nederzetting

$(\Sigma 50+)_{\text{N}}$ = het aantal mannen van 50 jaar en ouder in Nederland

$(\Sigma 20-39)_{\text{N}}$ = het aantal mannen van 20 tot 39 jaar in Nederland

I
C
W

INVENTARISATIE STREEKDORPEN PROVINCIE GRONINGEN 1975

topografie
woningen

nederzetting Kostverloren - Oudedijk - Drieborg

nummer

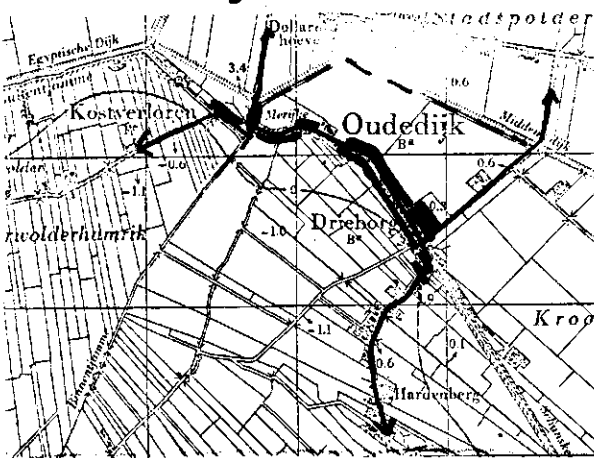
1	3	5
---	---	---

top.krt. 1:25 000 8 D

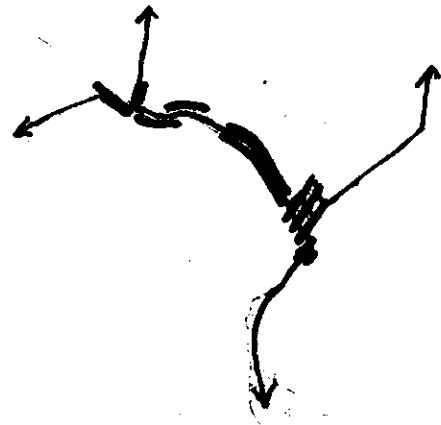
gemeente + buurt 1960 Finsterwolde 07 1971 (indien afwijkend van 1960)

Beerta 02

situatieschets 1959

situatieschets 1969

TOPOGRAFISCHE GEGEVENS

	1959		1969	
bruto lengte hoofdweg	2	1	2	1
netto lengte hoofdweg	2	1	2	1
langswegen totaal (h + p)	1		1	
langswegen bebouwd	1		1	
∑ p	0	0	0	0
dwarswegen totaal	2		2	
dwarswegen doorgaand	2		2	
dwarswegen bebouwd	0		0	
∑ d	0	0	0	0
watergangen parallel	0		0	
kernvorming	9		9	
F	0	2	0	4
tracé	2		2	
ruimtelijke zelfst.heid	2		2	
wegverbindingen	1		1	

WONINGTELLING

	1960			1971			
WONINGEN	niet ingevuld = 0						
zonder bedrijf	1	5	2				
boerderij/ tuinderswoning			5				
overige		1	7				
LEEGSTAND			1				
BOUWJAAR							
voor 1946*	1	2	8				
1946 - 1960		4	5				
na 1960							
x in 1971 : 1945							
AANTAL VERTREKKEN		6	8	2			

opmerkingen

170

